

УДК 631.153 : 332.021.8

ЗАСТОСУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ МЕТОДІВ ПОТОЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Г.М.Кулешова, кандидат економічних наук

Миколаївський державний аграрний університет

М.М.Прокопенко, кандидат економічних наук

Київський національний університет культури і мистецтв

Досліджено ефективні методи поточного планування діяльності сільськогосподарських підприємств. Удосконалено структуру програми "Прогноз СГП", що дає можливість зекономити витрати часу економічних служб на розробку планів і підвищити точність розрахунків.

У забезпеченні ефективного розвитку підприємств агропромислового комплексу суттєва роль відводиться плануванню, яке є основою прийняття управлінських рішень. Планування є центральною ланкою будь-якої системи управління підприємствами та їх підрозділами в ринкових умовах. Застосуванню сучасних моделей планування приділяється значна увага. Від уміння застосовувати ефективні моделі залежить стан і подальший розвиток діяльності сільськогосподарських підприємств. Використання моделей планування в сучасних умовах вивчають такі науковці, як Амоша О.І., Беляков В.О., Зінов'єв Ф.В., Коваленко Ю.С. та ін. Проте слід визнати, що в умовах переходу до ринкової економіки, прийняття управлінських рішень повинно базуватися на належному економічному аналізі і використанні ефективних методів планування діяльності підприємства. Використовувані нині традиційні методики аналізу і планування діяльності сільськогосподарського підприємства в умовах, що склалися, потребують корегування. Необхідна незалежна від результатів діяльності інших галузей оцінка ефективності, яка усуває подвійне урахування витрат і передбачає знаходження ключових точок розвитку виробництва, досягнення його оптимального стану.

В Україні в останні роки набули поширення п'ять моделей поточного планування. На увагу, на наш погляд, заслуговує мо-

дель розроблена та удосконалена авторами в Миколаївському державному аграрному університеті. В ній передбачено усунення недоліків інших моделей планування і враховано особливості діяльності вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

Програма “Прогноз сільськогосподарського підприємства” (Прогноз СГП) передбачає в своїй основі використання у розрахунках валового доходу (рис.).



Рис. Структура програми “Прогноз сільськогосподарського підприємства”

База даних є результатом опрацювання матеріалів значної кількості підприємств протягом 1998-2002 років. Починаючи з 2004 року і по теперішній час, база даних постійно поповнюється, враховуючи зміни в економіці. У програмі проводиться прогноз за такими модулями: товарні культури, кормові культури та галузі тваринництва щодо розрахунку собівартості та ціни їх продукції.

Додатково для товарних культур пропонується використовувати програмовану технологічну карту, яка дасть можливість оптимі-

зувати витрати і визначити обсяги оплати праці. За статтями витрат, передбачених технологією робіт, відповідно до ґрунтово-кліматичних умов, діючих в господарстві норм виробітку, витрат праці, матеріальних і інших ресурсів та їх вартості, маємо можливість визначити загальну суму витрат виробництва в натуральному та грошовому вираженні в розрахунку на одиницю площі та на одиницю продукції.

В моделі “Прогноз СГП” розраховуються і дві межі беззбитковості — за прямими витратами і за повними витратами. Перша з них використовується для внутрішньогосподарських розрахунків, а друга — при порівняльному аналізі. Розрахунки проводяться в розрізі окремих культур і галузей тваринництва з урахуванням використовуваних в них конкретних технологій. Оскільки незмінні витрати в господарствах складають нині досить значні суми, для їх детального аналізу розроблено 3 такі модулі: амортизація і ремонт; управління і обслуговування; роботи та послуги допоміжних виробництв. В основу кожного з цих модулів покладено практику розподілу затрат, накопичених на певних рахунках, за окремими об’єктами обліку (відповідно до прийнятої бази розподілу). По амортизації і ремонту виділено 4 групи основних засобів (трактори, комбайни, сільськогосподарські машини загального призначення, вузькоспеціалізовані машини), в яких базою розподілу служать умовні еталонні гектари, посівні і збиральні площі. Базою розподілу затрат на управління та обслуговування є прямі витрати за галузями (без витрат на насіння і корми). Для робіт і послуг допоміжних виробництв розрахунки проводяться окремо по кожному виду окремо (з урахуванням обсягів і собівартості одиниці продукції). Дані минулого року служать орієнтиром для прогнозування на майбутній рік (з урахуванням змін у цінах на послуги і матеріали). Для цього нами розроблено блоки вихідних даних (15 таблиць), а також регіональних нормативів для рослинництва і тваринництва (що служать базою для розробки внутрішньогосподарських нормативів).

Крім того, створено 3 варіанти комп’ютерної програми: для фермерських господарств і малих підприємств; для середніх за

розміром підприємств; для великих господарств та їх структурних підрозділів. Сформовано і базу даних сільськогосподарських підприємств Миколаївської області. У всіх цих програмах застосовується сценарний підхід. При цьому реалізується, як мінімум, 3 сценарії: сприятливий, несприятливий та середній (за варіантами цін на продукцію і матеріали, урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності худоби).

Для адаптації планування виробничої діяльності основних галузей підприємства до ринкових умов нормативи витрат на вирощування товарних і кормових культур беруться з технологічних карт, а ціни на продукцію та ресурси на плановий рік — експертні або середньорічні. Нормативи витрат і ціни корегуються з урахуванням нормативної собівартості і закупівельних цін основних видів сільськогосподарської продукції.

У 2004 році розроблено автоматизовані технологічні карти, які стали складовою прогнозу сільськогосподарських культур. Головна мета програми “ТК” (технологічні карти) — раціонально обґрунтувати технологію виробництва сільськогосподарської продукції (від посіву до догляду та збиранню). Технологічна карта повинна бути обов’язковим атрибутом економічних служб аграрних підприємств. За допомогою зазначеної програми економісти зможуть знизити собівартість до оптимального рівня, враховуючи всі необхідні витрати для вирощування якісної продукції. Складаючи на плановий рік технологічні карти, сільськогосподарські підприємства повинні вивести інформацію про потребу в добривах, засобах захисту, паливно-мастильних матеріалах і витратах на ремонт.

Програма “ТК-СГП” складається з чотирьох листів (“Вихідні дані”, “Набір робіт”, “Технологічна карта” та “Розрахунки”).

На першому листі “Вихідні дані” економіст, який буде розробляти технологічну карту, вибирає сільськогосподарську культуру, для якої будуть проводитися розрахунки, схему посадки, планову врожайність, а також вартість основних матеріалів (1 кг паливно-мастильних матеріалів, 1 кВт/год, 1 ткм, 1 т органічних добрив тощо). При цьому остання встановлюється на рівні, оптимальному для підприємства.

Також на даному листі розраховується оплата праці робітників за тарифними ставками в певній галузі. При визначенні нормативних витрат на оплату праці середня оплата береться на рівні, фактично затвердженому або передбаченому в конкретному господарстві чи виробничому підрозділі. Відрахування на соціальні заходи (пенсійне забезпечення, соціальне страхування та інші заходи) визначаються за встановленими чинним законодавством нормами від витрат на оплату праці.

На другому листі “Набір робіт” користувач (головний агроном, агроном і економіст) обирає групи робіт, які буде використовувати у процесі виробництва, а які — ні.

Обґрунтування технології виробництва і обсягів робіт розпочинають з визначення комплексу робіт для вирощування культур. Встановлюються календарні строки проведення робіт, склад агрегатів, розраховується кількість автомобілів для вивезення готової продукції, кількість виконавців та норм виробітку для кожного виду робіт, щоб забезпечити найбільш раціональне використання техніки та забезпечити максимальну механізацію догляду та вирощування сільськогосподарської продукції.

Витрати на садивний (насінневий) матеріал обраховуються за реально передбаченими в господарстві нормами висіву (посадки) на 1 га. Вартість садивного (насінневого) матеріалу розраховується, виходячи з власного його виробництва та купленого. Частка купленого садивного матеріалу приймається такою, яка фактично складається в господарстві. Вартість садивного матеріалу власного виробництва враховується на рівні фактичної собівартості, а покупного — за цінами придбання.

Вартість мінеральних та органічних добрив обчислюється, виходячи з фактичних або прогнозованих норм їх внесення за певної врожайності тієї чи іншої культури. Витрати на засоби захисту рослин та паливно-мастильні матеріали розраховуються за реальною кількістю їх використання та цінами придбання.

Витрати в частині амортизації основних засобів розраховуються за діючими нормативами у процентах до їх балансової вартості на початок звітнього періоду і переносяться на створену за участю

основних засобів продукцію чи виконані роботи (послуги) безпосередньо або пропорційно іншим показникам, які є підставою для розподілу амортизації (відпрацьованим тонно-кілометрам, виробленим еталонним гектарам тощо).

На третьому листі “Технологічна карта” розраховується технологічна карта в готовому вигляді; а також загальні витрати постійно.

Четвертий лист “Розрахунки” присвячений економічним розрахункам, які виходять із розрахованої раніше технологічної карти. На даному листі наводяться нормативи прямих затрат на 1 ц, 1 га та на всю продукцію, а також кількість паливно-мастильних матеріалів в натуральному та вартісному виразі, засобів захисту рослин, мінеральних та органічних добрив, затрати праці в натуральному виразі, структура витрат (як в процентах, так і в натуральному виразі). Є можливість редагування вихідних даних і їх оновлення.

В цілому, слід зазначити, що загальна програма “Прогноз СГП” і додаток до неї програма “ТК – СГП” значно прискорюють складання та корегування планів, а у підсумку – полегшують роботу їх економічних служб, підвищують якість і точність розрахунків. Поряд з цим, підтримку господарств у розробці прогнозів та поточних планів розвитку повинні надавати відповідні регіональні аналітичні центри. Не виключається підтримка держави з боку забезпечення підприємств програмними засобами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляков В.О., Прокопенко М.М. Динамічна інструментальна система (ІС) аналізу і прогнозування сільськогосподарського виробництва в умовах ринку Інформатичні ресурси та їх використання в агропромисловому виробництві Збірник наукових праць. – К.: ІАЕ. – 1999. – № 1. – С.162-166

2. Коваленко Ю.С., Кошляк М.Д., Матвеев В.В. та інші. Удосконалення планово-економічної роботи в сільськогосподарських підприємствах.-К.: ІАЕ УААН, 1998.